

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ PANEVĖŽIO PATAISOS NAMUS IR MARIJAMPOLĖS PATAISOS NAMUS

2019-07-22 Nr. 4D-2019/1-591
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą dėl Panevėžio pataisos namų (toliau vadinama – Panevėžio PN) ir Marijampolės pataisos namų (toliau vadinama – Marijampolės PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), neužtikrinant jo teisės į pasimatymus su sutuoktine.

2. Pareiškėjas skunde nurodė:

2.1. 2019-02-19 buvo pervežtas į Marijampolės pataisos namus ir kreipėsi į pataisos namų administraciją dėl pasimatymų su sutuoktine A 2019-04-02 buvo suorganizuotas ir paskirtas trumpalaikis pasimatymas su sutuoktine, tačiau ji į pasimatymą iš Panevėžio PN nebuvo atvežta, motyvuojant, kad tą pačią dieną buvo vežamos dar trys kitos nuteistosios.

2.2. Dar būdamas Lukiškių tardymo izoliatoriuje-kalėjime Pareiškėjas 2018-10-24 prašymu kreipėsi į Panevėžio PN administraciją, kad būtų suteiktas papildomas ilgalaikis pasimatymas su sutuoktine, tačiau Panevėžio PN administracija raštu atsakė, kad jo sutuoktinei skirta nuobauda, todėl pasimatymas nebus suteiktas.

2.3. Marijampolės PN 2019-05-02 paskyrė ilgalaikį pasimatymą su sutuoktine, tačiau 2019-04-23 Panevėžio PN direktorius atsiuntė raštą, kad papildomas pasimatymas sutuoktinei nebus suteiktas, nes ji turi galiojančią nuobaudą – tą pačią, už kurią pasimatymas jau vieną kartą nebuvo suteiktas. Be to, sprendžiant klausimą dėl šio pasimatymo organizavimo, Pareiškėjo sutuoktinei turėjo būti skiriamas pagal Bausmių vykdymo kodekso nuostatas priklausantis, o ne papildomas, ilgalaikis pasimatymas, kurį suteikti Panevėžio PN administracija privalėjo.

2.4. Panevėžio PN pareigūnė S. U. tyčia klaidina šios įstaigos vadovą dėl Pareiškėjo sutuoktinės teisės į ilgalaikį pasimatymą.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo išnagrinėti jo skundą.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, gavęs Pareiškėjo skundą, dėl informacijos ir ją patvirtinančių dokumentų gavimo kreipėsi į Panevėžio PN.

Panevėžio PN 2019-06-17 raštu Nr. S-2739 informavo, kad:

4.1. „[...] A į Panevėžio pataisos namus atvyko 2017-11-15. Nuteistoji A santuoką su Pareiškėju sudarė 2018-04-19.

Bausmės atlikimo metu nuteistajai A su Pareiškėju buvo suteikti šie pasimatymai:

- 2018-04-19 buvo skirti **du trumpalaikiai pasimatymai** (po 3 val.) bei jie sujungti (vienas pasimatymas vestuvių proga – papildomas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos BVK 107 straipsnio 3 dalimi, kitas priklausantis);

- 2018-05-24 buvo suteiktas **papildomas trumpalaikis (3 val.) pasimatymas socialiniams ryšiams pataikyti;**

- 2018-06-26 buvo suteiktas **1 paros priklausantis ilgalaikis pasimatymas;**

- 2018-08-28 buvo suteiktas **1 paros priklausantis ilgalaikis pasimatymas;**

- 2018-11-27 buvo suteiktas **1 paros priklausantis ilgalaikis pasimatymas;**

- 2019-01-15 buvo suteiktas **1 paros priklausantis ilgalaikis pasimatymas.**

Visi pirmiau minėti pasimatymai vyko Lukiškių TI-K.“

4.2. „[...] 2018–2019 metais Pareiškėjas arba nuteistoji A kreipėsi dėl papildomų pasimatymų suteikimo 4 kartus:

1) nuteistoji A 2018-05-21 kreipėsi dėl papildomo trumpalaikio pasimatymo socialiniams ryšiams palaikyti suteikimo — pasimatymas buvo suteiktas 2019-05-24 [...];

2) nuteistoji A 2018-10-17 ir Pareiškėjas 2018-10-24 kreipėsi dėl papildomo ilgalaikio pasimatymo socialiniams ryšiams palaikyti suteikimo – pasimatymas buvo nesuteiktas (nuteistoji A 2018-11-02 sutikime dėl informacijos teikimo (Reg. Nr. SR3-63), prašė, kad informacija apie pasimatymo nesuteikimą būtų pateikta vyrui X, pateiktas atsakymas 2018-11-05 [...]);

3) 2018-12-07 nuteistasis X kreipėsi į Panevėžio pataisos namų direktorių: dėl papildomo ilgalaikio pasimatymo suteikimo (nuteistajam buvo paaiškinta, kad jis turi kreiptis į pataisos įstaigos, kurioje jis atlieka bausmę, direktorių dėl pasimatymo suteikimo; 2019-01-03 nuteistajai kreipusis dėl priklausančio pasimatymo, 2019-01-15 buvo suteiktas priklausantis ilgalaikis pasimatymas [...]);“

4) nuteistoji A 2019-04-19 kreipėsi dėl papildomo ilgalaikio pasimatymo socialiniams ryšiams palaikyti suteikimo – pasimatymas nesuteiktas [...].“

4.3. „Pasimatymų kiekis Panevėžio pataisos namuose yra skaičiuojamas nuo nuteistojo atvykimo į pataisos įstaigą dienos. A į įstaigą atvyko 2017-11-15. Taigi, nuteistajai pasimatymai skaičiuojami nuo 2017-11-15 iki 2018-11-15 (už metus suteikti priklausantys pasimatymai: 2018-04-19 **1 trumpalaikis**, 2018-06-26 ir 2018-08-28 **2 ilgalaikiai** pasimatymai) ir nuo 2018-11-15 iki 2019-11-15 (už metus suteikti priklausantys pasimatymai: 2018-11-27 ir 2019-01-15 **2 ilgalaikiai** pasimatymai). Taigi, už 2018-11-27 ir 2019-11-15 laikotarpį vienas trumpalaikis pasimatymas su vyru nuteistajai tebeprisiekia. Dėl trumpalaikio pasimatymo Pareiškėjas ir A gali kreiptis nustatyta tvarka (LR BVK 94 str.).

Informuojame, kad pasimatymų suteikimo tarp nuteistųjų procedūra pradedama iš anksto suderinus tarp įstaigų nuteistųjų pasimatymų (konvojavimo) tikslią datą, tai daroma telefonu, nes konvojavimo mašinoje galima vežti tris nuteistasias. Suderinus pasimatymo tikslią datą, nuteistosios vyras rašo prašymą pataisos įstaigos (kurioje atlieka bausmę) direktoriui dėl pasimatymo suteikimo. Pataisos įstaiga, kurioje bausmę atlieka nuteistosios vyras, siunčia pranešimą Panevėžio pataisos namams apie pasimatymo suteikimą, tik tada nuteistoji rašo prašymą Panevėžio pataisos namų direktoriui dėl pasimatymo suteikimo.

2019-03-28 Panevėžio pataisos namai gavo raštą iš Marijampolės pataisos namų, kad nuteistajam X suteiktas trumpalaikis pasimatymas 2019-04-02 bei prašoma pristatyti A į pasimatymą su vyru. Pažymėtina, kad Marijampolės pataisos namų administracija iš anksto nederino tikslios pasimatymo datos su Panevėžio pataisos namais, 2019-04-02 dieną iš anksto buvo suplanuoti pasimatymai kitoms trimis nuteistosios (konvojavimo mašinoje tik trys vietos), todėl nuteistosios A į pasimatymą atvežti nebuvo galimybės, 2019-04-02 trumpalaikis pasimatymas neįvyko [...].“

4.4. „Nuteistajai A du kartus buvo atsisakyta suteikti **papildomus ilgalaikius pasimatymus socialiniams ryšiams palaikyti**. Į priklausančius pasimatymus nuteistoji buvo nuolat vežama.“

4.5. „[...] LR BVK 94 straipsnio 7 dalyje yra įtvirtinta, kad laisvės atėmimo [bausmę] atliekantiems nuteistiesiems, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka būdami priskirti paprastajai arba lengvajai grupei, socialiniams ryšiams palaikyti pataisos įstaigos direktoriaus arba jį pavaduojančio pareigūno nutarimu gali būti suteikiami papildomi trumpalaikiai ir ilgalaikiai pasimatymai.

Pažymėtina, sprendžiant dėl galimybės suteikti nuteistajai papildomus ilgalaikius pasimatymus socialiniams ryšiams palaikyti, buvo nagrinėjama visuma aplinkybių, darančių įtaką šio sprendinio priėmimui, t. y. nuteistosios elgesį bausmės atlikimo bei pasimatymų metu (po ilgalaikio pasimatymo 2018 m. rugpjūčio mėn. buvo nustatyta, kad ji vartojo psichiką veikiančias medžiagas, už šį pažeidimą nuteistajai buvo skirta nuobauda, kuri galioja vienerius metus nuo nuobaudos atlikimo dienos [...]), todėl manytina, kad pasimatymai su Pareiškėju nuteistajai A darė neigiamą įtaką). Būtent tai buvo pagrindinis motyvas priimant sprendimą nuobaudos galiojimo laikotarpiu papildomų pasimatymų socialiniams ryšiams palaikyti su sutuoktiniu nuteistajai nesuteikti.

Pažymėtina, kad sprendžiant dėl papildomų pasimatymų socialiniams ryšiams palaikyti skyrimo atsižvelgta ir į LR bausmių vykdymo kodekso 94 straipsnio 4 dalyje nustatytą normą, numatančią tam tikrus socialinių ryšių apribojimus, kurie taikomi nuteistiesiems, pažeidusiems pasimatymų tvarką. Pirmiau minėta norma nustato, kad, „jeigu už padarytą pasimatymų tvarkos pažeidimą nuteistajam buvo paskirta nuobauda, kiti šio nuteistojo pasimatymai vyksta atskiriant jį nuo lankytojų, o pasimatymai jų neatskiriant vėl leidžiami praėjus šešioms mėnesiams nuo trumpalaikių pasimatymų tvarkos pažeidimo ir jeigu nuteistasis neturi nuobaudų, paskirtų už padarytus pasimatymų tvarkos pažeidimus“. Taigi, nustatydamas pirmiau minėtą normą įstatymų leidėjas aiškiai ir nedviprasmiškai išreiškė valią, kad pažeidus pasimatymų tvarką, net ir nuteistiesiems priklausančių pasimatymų atvejais jų socialiniai ryšiai turi būti apriboti, t. y. jiems paliekama galimybė pasimatyti tik tokiu būdu, kai nuteistojo ir lankytojo fizinis kontaktas negalimas. Manome, kad, priimant sprendimą dėl papildomų pasimatymų socialiniams ryšiams palaikyti nuteistajam suteikimo, būtina taikyti pirmiau minėtos įstatymo normos analogiją. Nagrinėjamu atveju, nuteistajai grįžus iš pasimatymo nustatytas apsvaigimas, kas laikytina grubiu pasimatymų tvarkos pažeidimu. Už šį pažeidimą jai skirta nuobauda. [...] Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad pasimatymų nesuteikimas nėra baudimo forma (baudimo formas reglamentuoja LR BVK 142 straipsnis). Priklausantys pasimatymai nuteistajai yra suteikiami (2018-04-19, 2018-05-24 (papildomas), 2018-06-26, 2018-08-28, 2018-11-27, 2019-01-15 nuteistoji buvo vežta į pasimatymus), t. y., po paskirtos nuobaudos (2018-10-26) ji į pasimatymus su Pareiškėju buvo vežta du kartus.“

Tyrimui reikšmingos teisės aktų nuostatos

5. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (BVK) (akto redakcija, galiojusi iki 2019 07 06):

94 straipsnis. Nuteistųjų teisė pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis – „1. Nuteistiesiems leidžiami pasimatymai: trumpalaikiai – iki trijų valandų ir ilgalaikiai – iki vienos paros. Pasimatymų skaičių ir rūšį nustato šio Kodekso 73, 74, 75, 79, 80, 85, 91 ir 152 straipsniai. 2. Trumpalaikiai pasimatymai vyksta specialiose patalpose, įrengtose taip, kad lankytojų ir nuteistojo fizinis kontaktas negalimas. Neatskiriant nuteistojo nuo lankytojų vyksta papildomi trumpalaikiai pasimatymai socialiniams ryšiams palaikyti arba trumpalaikiai pasimatymai su sutuoktiniu, sugyventiniu, artimaisiais giminaičiais ir asmeniu, su kuriuo nuteistasis turi bendrą vaiką, jei nei nuteistasis, nei šis asmuo nėra susituokęs su kitu asmeniu arba neturi sugyventinių ir šis vaikas yra Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka registruotas kaip bendras nuteistojo ir į pasimatymą atvykusio asmens vaikas. Trumpalaikiai pasimatymai vyksta pataisos įstaigos atstovo akivaizdoje, tačiau pokalbio nesiklausoma. [...] 4. Pasimatymas, kurio metu pažeidžiama pasimatymų tvarka, nedelsiant nutraukiamas. Jeigu per vienerius metus nuo pasimatymų tvarkos

pažeidimo pakartotinai pažeidžiama pasimatymų tvarka arba jeigu už padarytą pasimatymų tvarkos pažeidimą nuteistajam buvo paskirta nuobauda, kiti šio nuteistojo pasimatymai vyksta atskiriant jį nuo lankytojų, o pasimatymai jų neatskiriant vėl leidžiami praėjus šešiams mėnesiams nuo trumpalaikių pasimatymų tvarkos pažeidimo ir jeigu nuteistasis neturi nuobaudų, paskirtų už padarytus pasimatymų tvarkos pažeidimus. [...] 6. Nuteistiesiems sutuoktiniams, kurie abu atlieka laisvės atėmimo bausmę, per metus gali būti suteikiami du ilgalaikiai pasimatymai ir vienas trumpalaikis pasimatymas. Pasimatymais šie nuteistieji sutuoktiniai gali pasinaudoti, jei abu turi teisę gauti norimus pasimatymus. Šių pasimatymų vietą nustato pataisos įstaigų, kuriose sutuoktiniai atlieka bausmes, direktoriai. Nuteistųjų pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji. 7. Nuteistiesiems, kurie laisvės atėmimo bausmę atlieka būdami priskirti paprastajai arba lengvajai grupei, socialiniams ryšiams palaikyti pataisos įstaigos direktoriaus arba jį pavaduojančio pareigūno nutarimu gali būti suteikiami papildomi trumpalaikiai ir ilgalaikiai pasimatymai“;

107 straipsnis. Nuteistųjų teisė sudaryti santuoką – „1. Laisvės atėmimo bausmę atliekantys nuteistieji turi teisę Civilinio kodekso nustatyta tvarka sudaryti santuoką. 2. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų santuoka sudaroma vienoje iš pataisos įstaigų, kurioje atliekama bausmė. Nuteistųjų pervežimo išlaidas apmoka patys nuteistieji. 3. Santuokos sudarymo metu nuteistieji gali dėvėti tai progai skirtus drabužius. Pataisos įstaigos direktorius turi teisę suteikti santuoką sudariusiam nuteistajam vieną papildomą ilgalaikį pasimatymą. 4. Santuokos sudarymo pataisos įstaigoje tvarką nustato Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės.“

Tyrimo išvados

6. Pareiškėjas skunde Seimo kontrolieriui teigė, kad Panevėžio PN administracija neužtikrina jo teisės į pasimatymus su sutuoktine.

7. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 8 straipsnyje yra nustatyta, jog kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas. Šio straipsnio turinį papildė Europos Žmogaus Teisių Teismo (toliau vadinama – EŽTT) jurisprudencija. Pagal EŽTT praktiką, asmens sulaikymas ar įkalinimas savo prigimtimi yra privataus ir šeimos gyvenimo ribojimas, tačiau toks ribojimas negali paneigti pačios teisės esmės. Dėl šios priežasties kalinčio asmens teisės į šeimos gerbimą būtinoji dalis yra tai, kad įkalinimo įstaigos administracija padėtų palaikyti veiksmingą bendravimą su artimais šeimos nariais.

Lietuvos Respublikoje įkalinimo įstaigos pareigūnai, siekdami užtikrinti įkalinusių asmenų veiksmingą bendravimą su artimaisiais, vadovaujasi nuteistųjų teisę pasimatyti su giminaičiais ir kitais asmenimis reglamentuojančiais teisės aktais. Tiesiogiai nuteistųjų sutuoktinių, atliekančių laisvės atėmimo bausmę, teisę pasimatyti yra įtvirtinta BVK 94 straipsnyje.

8. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas su Panevėžio PN kalinčia nuteistąja susituokė 2018-04-19. Nuo santuokos sudarymo iki informacijos Seimo kontrolieriui pateikimo dienos Pareiškėjui su sutuoktine buvo skirti visi pagal galiojančią teisinį reglamentavimą priklausantys pasimatymai ir vienas papildomas pasimatymas – 3 trumpalaikiai ir 4 ilgalaikiai pasimatymai. Pareiškėjas ir jo sutuoktinė kreipėsi dėl papildomų pasimatymų suteikimo, tačiau Pareiškėjo sutuoktinė turėjo galiojančią nuobaudą dėl pasimatymų tvarkos pažeidimo, todėl papildomas pasimatymas nebuvo skirtas. Pareiškėjui išsamiai raštu buvo paaiškinta pasimatymų suteikimo tvarka ir išdėstyti papildomo pasimatymo nesuteikimo motyvai.

9. Įvertinus tyrimo metu nustatytas aplinkybes, darytina išvada, kad Panevėžio PN administracija suteikė visus pagal teisės aktus priklausančius pasimatymus Pareiškėjo sutuoktinei, į

kuriuos nuteistoji buvo nuvežta, papildomas pasimatymas, kurio prašė Pareiškėjas, nebuvo skirtas dėl Pareiškėjo sutuoktinei skirtos nuobaudos, todėl skundas atmestinas.

10. Atkreiptinas dėmesys, kad BVK 94 straipsnio 6 dalyje nurodyta, jog nuteistųjų sutuoktinių pasimatymų vietą nustato pataisos įstaigų, kuriose sutuoktiniai atlieka bausmes, direktoriai. Panevėžio PN administracija nurodė, kad pasimatymų nuteistiesiems sutuoktiniams suteikimo procedūra pradedama iš anksto telefonu suderinus tarp įstaigų tikslią pasimatymų datą, nes konvojavimo mašinoje yra ribotas vietų skaičius. Marijampolės PN administracijos Pareiškėjui 2019-04-02 paskirtas pasimatymas nebuvo derintas iš anksto, Pareiškėjo sutuoktinė negalėjo būti atvežta į pataisos namus, todėl pasimatymas neįvyko.

Įvertinus šias aplinkybes, darytina išvada, kad Marijampolės PN administracija Pareiškėjui suteikė nepagrįstų lūkesčių dėl paskirto pasimatymo, kuris vėliau neįvyko dėl netinkamai organizuoto pareigūnų darbo, todėl Pareiškėjo skundas dėl Marijampolės PN pareigūnų veiksmų, neužtikrinant jo teisės į pasimatymus, pripažintinas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

11. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Panevėžio pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), neužtikrinant jo teisės į pasimatymus su sutuoktine, atmesti.

12. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundą dėl Marijampolės pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), neužtikrinant jo teisės į pasimatymą su sutuoktine, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Seimo kontrolierius Marijampolės pataisos namų direktoriui rekomenduoja: užtikrinti, kad ateityje pasimatymų nuteistųjų sutuoktinių porai suteikimo procedūra būtų derinama iš anksto su kita įstaiga ir nebūtų pažeistas teisėtų lūkesčių principas.

14. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas